

ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Перехідний етап, що постає між зрілістю і дитинством – це підлітковий вік, його переживає кожен, хто проходить стадію дорослішання. Цей період у розвитку людини характеризується яскравими особливостями. Зміни, з якими стикаються підлітки породжують готовий рівень свідомості та самосвідомості, виникає потреба у визнанні та самоствердженні, у рівноправних відносинах між батьками та ровесниками. Відсутність таких відносин є важким ударом для підлітка, що провокують різкий прояв різних властивостей у розвитку особистості. Особливо гостро у цьому віці постає проблема самотності, тому, у контексті вище окресленого, виникає необхідність її наукового дослідження.

Проблема самотності була предметом дослідження багатьох філософів, соціологів, психологів. Так, питання самотності розкрито у працях таких науковців як: А. Адлер, Л. Варава, Р. Вейс, О. Данчева, К. Роджерс, К. Хорні, Ю. Швалб, І. Ялом. Проблему підліткової самотності вивчали: К. Боумен, М. Мід, М. Писаревська, М. Раттер, Г. Саліван, О. Соколова.

Проте, як свідчить аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, підліткова самотність в більшості розглядається дослідниками як така, що заважає підлітку розвиватися та відчувати себе щасливим. Тому, ставимо за мету, в призмі нашого дослідження, більш ширше розглянути проблему самотності у підлітковому віці.

Доволі тривалий період життя людини займає підлітковий вік. Його початок припадає на 11–12 років, а закінчення може потрапляти на вік від 15 до 18 років. Однією з особливостей цього віку є швидкий темп статевого дозрівання. В поведінці підлітка переважають такі риси поведінки: сором'язливістю і невпевненістю в своїх силах, різкими перепадами настрою, підвищеним самолюбством, емоційною нестійкістю. Основні новоутворення: прагнення до дорослості, самостійність, активний розвиток самосвідомості. Потреби, які починають домінувати спілкування з однолітками, самоствердженні й пізнанні світу, інших і самого себе [4].

А. Гуловська в своєму дослідженні зазначає, що з настанням підліткового віку, особистість через спілкування не тільки з однолітками, а й із дорослими, засвоює соціальні моделі поведінки. Тому, дефіцит партнерів у сфері інтимно-особистісного спілкування може призвести до невідповідності індивіда виконувати певні соціальні ролі [2, с. 45–51].

Як зазначав Л. Виготський: «у зв'язку з однією з головних тенденцій підліткового віку – переорієнтації спрямованості спілкування з батьків (і взагалі старших) на ровесників, виникає основне протиріччя в сфері спілкування підлітка: одночасна потреба у відокремленні і потреба «в

приналежності і прагнення до спілкування, і вибірковість спілкування» [5, с. 225–227].

Відповідно до психологічного словника поняття «самотність» – це стан людини, що знаходиться в змінених (незвичних) умовах ізоляції від інших людей. При потраплянні людей в умови самотності, обумовленої експериментальною, географічною, соціальною або тюремною ізоляцією, усі безпосередні, «живі зв'язки з іншими людьми перериваються, і це викликає появу гострих емоційних реакцій. Такі випадки можуть призвести до психологічного шоку, який відображається у таких реакціях тривожність, депресія і супроводжується вираженими вегетативними реакціями. Під час довгого перебування в стані самотності виявляється потреба в спілкуванні. У відповідь на неможливість її задоволення люди персоніфікують предмети, тварин (від павуків до коней), створюють уявлених партнерів (іноді – у формі яскравих ейдетичних образів, спроектованих у сні), розмовляють з ними вголос. Ці екстеризаційні реакції оцінюються як захисні (компенсаторні) та розглядаються в межах психологічної норми» [6, с. 449–450].

Словник з соціальної педагогіки подає поняття самотності, як – психічний стан людини, що виявляється у дефіциті спілкування, ізолюваності від інших людей. Залишена наодинці з собою, людина відчуває ущербність, незручність, тугу [3, с. 145].

На думку Р. Роджерса: «Високий рівень відчуття самотності свідчить про незадоволеність особистості якістю взаємин з людьми, що спонукає молоду людину йти до самотності, але може вказувати на відчуження від світу як дорослих, так і однолітків, що дає перспективу відкриття нових можливостей свого «Я», усвідомлення себе як особистості та індивідуальності» [1, с. 68–74].

Підсумовуючи вище окреслене, проблема самотності в підлітковому віці виявляється в ізолюваності самого підлітка, що в більшості випадків, виникає внаслідок зміни соціальних груп. Ці зміни змушують підлітка переживати різні емоційні реакції, які впливають на побудову життєвих орієнтирів. Не дивлячись на це, самотність не потрібно розглядати як виключно негативне явище, адже вона може сприяти процесу самоаналізу та, як наслідок, переосмисленню себе і свого власного «Я».

Висновимо, актуальність проблеми самотності у підлітковому віці визначається соціально-психологічними чинниками розвитку особистості. Підлітковий вік характеризується низкою особливостей, які впливають на поведінку підлітка. Поняття «самотність» визначено як стан людини, коли вона перебуває в умовах ізоляції від інших людей. Особливостями проблеми самотності в підлітковому віці – це переорієнтація з дорослих на однолітків в сфері спілкування, в той же час самотня особистість може бути не підготовленою до виконання певних соціальних ролей.

Список використаних джерел

1. Городина Н. В. Шляхи попередження самотності в молодіжному середовищі. *Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум* : матеріал доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 11 черв. 2015 р.). Львів, 2015. С. 68–74.
2. Гуловська А. Проблема самотності в підлітковому віці. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць. / за ред. : І. В. Фриз. Житомир, 2015. С. 45–51.
3. Лохвицька Л. В. Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / за ред.: Л. А. Онищук, П. М. Мільошина. Тернопіль, 2017. С. 232.
4. Особливості підліткового віку. URL: <https://koloschool6.e-schools.info/pages/osoblivost-pdltkovogo-vku> (дата звернення: 05.04.2023).
5. Романенко А. С. Особливості переживання самотності у підлітковому віці. *Досвід особистості: теорія і практика*: зб. матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., Ніжин, 27–28 лютого 2020р. Ніжин, 2020. С. 225–227.
6. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків, 2007. С. 640.